

Magnèr da can

As lèz int i liber ed stòria che al ranc' di legionèri rumàn l'èra cunpòst da: lèrd, furmâi e furmânt, incôsa armistiè insamm, e quasst par tòtt i dé. Un *menù* tristâz e sänper prezîs, che però – secännnd i cmandant d'alâura – l'avèva da sarvîr a fèr cràsser la vójja ed cunbâter di suldè e anc la sô cativèria. A sän cunvènt! D'ètra pèrt l'è stè acsé fèn a pûc ân indrî: chi ha fât al suldè al s'arcôrda "*le razioni K*" o cäl galätt dûri cme di säs e sänza un savâur prezîs. Che a fèr da magnèr int ä'l casêrum an i fôss brîsa di Paul Bocuse a l'avän sänper savó, mo da lé a preparèr sänper e solamânt dla ròba trésssta, quasst l'è un èter dscâurs.

A dégg quasst parché, *reduce da un breve soggiorno presso una struttura ospedaliera*, a pòs afermèr con cogniziän ed càusa che se da una pèrt al tratamânt mèdic e paramèdic l'è stè ed prémma, con un personèl ecezionèl e preparè, pr al magnèr invèzi ai srèv quèl da dîr. A sän d'acòrd che int un sbdèl - séppa pûr bulgnais - an s'pòl brîsa fèr unâur ala fâma dla nòstra cusèina, però mé a päs che con un pôc d'óssta e d'fantasî as pòsa fèr in môd che al mumânt dal dsnèr o dla zanna an séppa brîsa una spèzie ed puniziän pr i amalè. Sé, parché mé a sän cunvènt che a preparèr dla ròba trésssta ai vójja al stass tänp ch'as i métt a fèrla bôna.

A st pònt che qué *mi surge spontanea una domanda*: esésstni ancâura ä'l cusén int i sbdèl? O magâra i han dè in apèlt al magnèr a una quèlca ditta ed chi-sà-in-dóvv? A fâg un esänpi: quand mî mèder l'èra oramâi int un lèt da una móccia ed tänp, mé a m'mité a fèr da magnèr, mo la mî esperiänza ed cûg l'èra qualla ch'l'èra e acsé, dâpp a socuànt mîs, a fé la dmanda in quartîr pr avoir la refeziän a dumizèlli, naturalmânt a pagamânt. Acsé tòtt i dé, vèrs un'âura, ai arivèva una mâchina con al magnèr, ch'l'èra sâul da arscaldèr. Ai é da dîr che la ròba l'èra bôna e ä'l còs äli andèven bän. Fòrsi parché *il centro preparazione pasti* l'èra qué (la CAMST) e ai pasèva pôc tänp fra la cotûra e al mumânt ed magnèr.

Però dâpp un pôc ä'l còs ä'l mudènn: scadó al cuntrât, la gâra d'apèlt la fó vénta da una ditta ed Trevîs (..) e la fó la fèn: ròba trésssta, mo trésssta dimónndi, preparè magâra al dé prémma, ch'la stèva in viâz pr una móccia d'âur e che quand l'arivèva, spezialmânt d'estèd, fòssen mò tajadèl o dal pulâster, la s'presentèva cme una picicòlla puzlânta. Naturalmânt, dâpp zîrca una stmèna a telefoné in quartîr par comunicèr che mé arnunzièva al sarvézzi... e a turnè a fèr al cûg fèn a cal dé che mî mèder la fó ricoverè al Zänter Lercaro (e lé al magnèr l'è ed gran qualità).

Tòtt quasst par dîr che - sé - una gâra d'apèlt la pôl èser una garanzî ed trasparänza, mo se par fèr un prèzi bâs as sacrèffica la qualità e, ala fèn d'incôsa, al rispèt par chi l'ha da usufruîr dal sarvézzi ufèrt, a n'è sän gnanc un pôc.

Mé almànc a la vadd acsé.

In quant saggna?

Quand, zîrca sî ân fâ, a cminziapié a scrîver ste giurnalén, ch'l'èra pò un schèrz che mé a spedé *in forma anonima* a una duzèina d'amîg, mé a n'arèv mî psó imazinèrum che la fazannda la srèv dvintè un inpàggm mensîl! Mo sâuratòtt a n'arèv mî cardó d'arivèr a avoir tant letûr! Dänca: quí ch'i l'arzävven par la pòsta eletrònica in én 512; a quissti a i azuntän quí ch'ai aríva con la pòsta normèl, ch'i én èter 224. A un'ètra vintèina a i l'aslóng a man e ala fèn d'incôsa i l'arzävven 756 parsân! Se pò a vlän cunsiderèr che magâra in famajja i al lèzen in dû o in trî... ai pôl saltèr fòra un bèl nómmer: a prèn fèr un sindachèt o magâra un partè pulèttic...

Nâ, nâ! La pulèttica la n'è brîsa ròba par mé! L'è méi tirèr d'lóng a cantèr e sunèr coi mî amîg o a rezitèr con la Cunpagnî dal Pânt dla Biannada o a scrîver däl bujèt pr al giurnalén: nuèter a sän däl parsân sèri! E stièvo!

Luciano Manini, 60 ân ed teâter

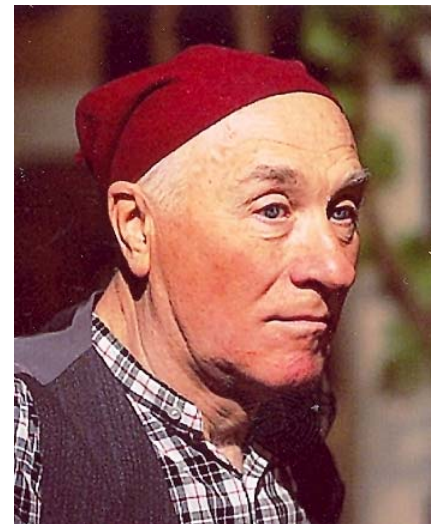
Al pòbblic dal dialàtt al le cgnóss bän, al nòster Luziän! E al cgnóss la sô vâus putänta, la sô figûra enèrgica: Luziän l'ha al teâter int al còr, int al zarvèl, int i mósscuel... Par ló l'è acsé

fèn dai ténp dal Teâter Sperimentèl, una scòla ch'la furmé dla zant cme Gianni Cavina, la Piera Degli Esposti e tant èter artssta che, bän o mèl, i én vanzè lighè par la vétta al pelsènic, anc se par canpèr i han pò fât un èter mstîr. E pò l'aventûra dal GTV (*Gruppo Teatrale Viaggiante*) ed Luciano Leonesi, una scuèdra ed zûven ch'i purtèven al teâter int ä'l Cà dal Pòpol, anc in qualli dspèrsi in mèz ala canpâgna, stramèz a cla zänt che mâi e pò mâi i se srèn insugnè d'andèr a teâter. E pò ancâura con la Cunpagnî Arrigo Lucchini e tanti partezipaziän int al cinnema e int i senegè televisîv. Adiritûra, socuànt ân indrî, cme atâur prinzipèl int un "corto" ch'l'ha vént una móccia ed prèmi.

L'è una pasiän, qualla ed Luziän, ch'al l'ha purtè a méttres a studièr al'Università, mo mégga a qualla di anziän, nâ nâ, a cla bôna, al DAMS, e acsé adès l'è dvintè *il dottor Luciano Manini, con 110 e lode!* Pròpi ló, che in zoventó l'avèva lavurè in risèra, l'avèva fât al fachén e pò, sänper studiänd con gran sacrificèzi, al dvintè un bravèssum *fisioterapeuta*.

Adès al nòster Manén l'è drî a preparèr un spetàcuel tòtt personèl, ch'l'andarà in sèna in avréll, par festegèr i sù s-sant'ân ed teâter. Nuèter, i tû amîg, a i srän tòtt, chèro Luziän, par dimustrèret ch'a t'vlän bän, ch'a sän unurè d'avoir lavurè con té.

Augûri, sgnèr dutâur Manén, pr una móccia d'ân ed teâter, da mé e da tòtt i amîg dla Cunpagnî dal Pânt dla Biannada.

Il Grande Gigi
(ovvero: Fúffi... gózzel?)

Ai èra una vólta, vèrs la metè di ân zincuanta dal sècol indrì, un ruglatt d amìg. Al pió bèl ruglatt d amìg che mé èva mài vést. I èren uné da una vójja ed víver, ch'l'èra quèsi una... dsprè vójja ed víver: I s én vló bãn, par sãnper, cme di fradì e i én sãnper vanzè i stèss. I avèven pió o manc la stassa etè (zìrca 25 ân) e i cundividèven la stassa dimensiàn esenzièl. I avèven fât dâl strè divèrsi: chi con i zûven faséssta a Bir el Gòbi, chi con i partigiàn, chi con i aleè, chi con àl divisiàn tudasschi. Tótt i avèven vést la môrt in fâza e i avèven la vójja ed cgnósser la vétta. I i riusènn, int i môd pió stranpalè, mo i i riusènn. Chi ragâz i ténzen rapresèntèr, int al bãn e int al mèl, un mumânt màgic dla stòria dal nòster Pajais. Da studént universitàri, i resusitènn la Gugliardì, ch'l'èra stè méssa in sufétta dai GUF (*Gioventù Universitaria Fascista, n.d.r.*).

A n v cuntarò brìsa dâl sâu aventûr, ch'âli han rinpé una móccia ed líber, mo a vói arcurdèren sâul ón, insàmm a un fât ch'al vést in aziàn tóttla la Cunfratèrnita. Al s ciamèva Gîgi Bonora e l'èra al chèp indiscóss, arcgnusó da tótt.

Int la premavaira dal '55 l'Universitè di Stûdi ed Bulaggna l'arzvè una léttra con la nutèzzia che un famâus sienziè sguézzèr dl'Universitè ed Luzèrna, spezialéssta in zoologì e veterinèria, al srèv arivè a Bulaggna acunpagnè dai sù asistènt. Int la léttra ai èra anc scrètt che cal luminèri al srèv stè dispòst a tgnìr una conferànza e a visitèr a grètis un zèrt nómmer d animèl amalè.

Acsé, una dezénina ed déggn rapresèntànt dla Cunfratèrnita, con al prof. Von Tromben chèp ed léssta (ch'l'èra pò Gîgi Bunàura...), con un travestimânt parfèt ch'l'èra custè una furtónina, i ciapènn al trèno a Mòdna e i smuntènn a Bulaggna, purtè in tariànf da chi èter moramazè ch'i i asptèven.

Naturalmânt, la "conferànza dal famâus profesâur sguézzèr", in presànza ed tótt i luminèri dl'Universitè, la fó un disàster. Von Tromben, zircundè dai sù "asistènt", al dscuré in tudàssc-itagliàn-bulgnais e i argumènt tratè i andènn dala fecondaziàn artificzièl fra di usì mài vést e di péss tropichèl, ala descriziàn ed malân incredèbbil – tótt con un cèr significhèt sesuèl – con dâl terapì spavintâusi (pr esànpi: l'aplicaziàn d una pròtesi ed lagnn ai "*leoni marini della Patagonia evirati per errore da un sommergibile di passaggio*" e vî andèr. Dnanz a tótti stâl bestialitè, a v làs imazinèr l inbarâz *degli illustri cattedratici* a sèder in platè che, tra l èter, i avèven arcgnusó i mustâz di "asistènt", arvisandi in quì di cunpunènt dla Cunfratèrnita. Ón ala vólta i s n andènn al'inglaises, con dàli uciadâzi minaciâusi al indirèzz ed chi sburdlon...

Ai avanzèva *la visita specialistica gratuita* a can, gât e canarén, ch'la mité int la dspraziàn pió naigra una móccia ed vcètt: secànnnd Von Tromben tótti àl sâu bistiulènni àli avèven la ràbia...

Gîgi, sé, insàmma, al prof. sguézzèr, l'èra oramâi sudisfât, quand ai véns dântèr la sgnèra Argia Anceschi, d utant'ân, tóttla elegantéina, con al sò Fúffi, un pechinais vèc' cme al cócc e pèn d malân. A Gîgi an i pèrs vaira e al taché con una móccia ed dmand, naturalmânt in *germanico-italo-bolognese*, zìrca la salùt ed Fúffi:

- *Kagnolinen kaminaareen? Kagnolinen saltaareen? Kagnolinen pisciaareen?*

A tótti stâl dmand la sgnèra Argia l'arspundé cum la psèva:

- *Ja, kaminaareen, pisciaareen und saltaareen!*

- *Kagnolinen respiraareen?*

- *Ja, ja: respiraareen!* – la concludé la sgnàura.

A st pònt che qué Gîgi al zughé l'últma chërta, la pió sparvèrsa:

- *Fúffi... gózzel?*

La paròla "gózzel" (Gîgi al déss "goózzel"), l'avèva méss in stèt confusionèl la pòvra e deliziàusa nòna Argia, ch'la dmandé con rispèt:

- *Sgnèr profesâur, mé al tudàssc a l biàs pòc... se ló al psèss dscàrrer in itagliàn o, méi ancàura, in bulgnais...*

A st pònt che qué Gîgi al s cavé i bâfi fènt ala Hitler, i ucialén ala Cavour, al sulén dūr, la bunbatta e al sbuté:

- *Ai ho dmandè se Fúffi al gózza o nâ: èla capé?*

Al fó alâura che la sgnèra Argia Anceschi la s trasformé int una leonassa: la ciapé al sò cagnulózz e la s n andé tarucànd:

- *Vén ví, pòver Fúffi! Moché profesâur sguézzèr: lu qué l'è un spurcaciàn bulgnais!*

La fazannda la finé ala Ridolini, con Gîgi e quì dla Cunfratèrnita ch'i scapèven zâ pr i pòrdg ed via Zamboni, strumnànd in zà e in là bunbàtt, ucèl, bèrb, bâfi e nès fènt, insegué da una scuèdra ed vcètt arabé quèsi cme i su cagnulén.

Par di mîs fèss, quand i studént i s incuntrèven par la strè, cal "Fúffi gózzel" al dvinté al salùt ufizièl dla Gugliardì bulgnaisa!

I persunâg' dla granda Cunfratèrnita i han avó di destén divèrs. In dimónndi i dvintènn di eminent chirùrg, di èter di gran avuchèt, di èter ancàura i s dénn al cumèrzi, quèsi tótt con suzès. Mo tótt i vanzènn di guglièrd int l'ânma: se ón al ciamèva, i arivèven in màsa. Gîgi Bunàura al se spusé, un matrimòni lóng, récc e felíz. L ha vindó dâl stanzi da lét a tóttla Bulaggna... Par di ân e anòrum la sò presànza, insàmm a qualla dla Cunfratèrnita, àl fònn rizarché quand ai èra una fèsta o un cunvâgg: avairi in barâca l'èra un sicùr saggn ed prestìg'. E i èren sãnper prònt a fèr al sò nómmer: una vólta, int al mumânt ed salutèr zèrt padrón ed cà, ón al déss: "*Togliamo le tende!*". Sòbbit chi èter i fènn l'ât ed strazèr ví i tindâg' dâl fnèster... Opûr quand Gîgi al s esibèva int un ridécuel "*Saluto al duce dei ragazzi di Bir el Gobi!*" (e ló, là zâ, ai èra stè da bãn, cunpurtàndes con eroisum!). E dàpp tótt a rédder.

Gîgi al s ha lasè socuànt ân fà e al sò traspòrt ai èra tótt al mànnnd. Par nuèter, ch'avèven diè ân ed manc, "il

Grande Gigi” al fó sänper un esänpi. Una vólta a i dmandé al segrèt dal sò suzès e ló, ch’l èra una parsänna alígra, mo dimónndi inteligiänta, prufännda e sèria, al m arspundé con serietè:

- *Bisàggna rédder d incòsa, ed tótt, mo sänza ufännder inción... Però al n é brísa fázil...*

L avèva rasän. Al nòster ruglàtt d amíng, par dèri mänt, l ha zarchè d imitèrel, sänza fòrsi riusíri mài. Parché cal mumänt terébbil, tràgic, afasinànt dla nòstra Stòria l èra finé.

Roberto Sgarbi

I pensîr d Êlio Èrt mudèrna

Pruvucadûr, sé, i én di gran pruvucadûr i padrón di palâz ed Bulaggna, tótt invarnisè e rinfrascè ed nôv, con cäl tént zâli, râssi bulgnais, pastèli o adiritûra bianchi; con chi purtón monumentèl ed râuvra o ed nûs lósster e tirè a zîra; coi pilâster e äi clân léssi e natti, padrón ch’i pôlen èser benéssum anc la Cmóinna, la Pruvénzia o al Stèt, brísa sâul di sgnâuri privè. E i én di gran pruvucadûr i responsâbil comunèl dal zimitèri ed Casalacc’. Come se tótt stâur qué i n al savéssen brísa che in gîr ai é tant zûven ch’i sénten dänter ed låur, istintív e prepotänt, al bisàggn ed manifestèr la sò vucaziän par l’èrt dla pitûra e dla scritûra, i sù sentiment, äi sâu pasiän, äi sâu emoziän. Pruvocaziän pió granda an i pôl èser. Par sti artéssta, che méttri lé dnanz ai ûc’ un mûr invarnisè ed frasc e sperèr ch’l avanza natt; al srèv cme métter una rusatta frasca, rinpé ed murta dèla profumè, dnanz a un pôver dsgraziè, a dzón da trî dé, e pretännder ch’an la tâcca brísa. Par zónta i mässtren una gran ignuranza, parché i n aríven brísa d âura a capír la gran abilitè e la prufännda qualitè espresíva ed sti zûven artéssta, digànd ch’i én bôn sâul ed fèr di scarabûc’ sänza valâur e scríver däl bujè.

Sé, sé, sé! L é pròpi âura ed dèri un tàì con sti pruvucadûr ignurànt ch’i san sâul lamintères!

Un vèc’ superè

Bisàggna pròpi che mé a l dégga. Am agríva, mo bisàggna ch’a l dégga che mé a sän un vèc’ superè, ch’al n ha brísa savó tgnír drí al prugrès e ai

cambiamént, ch’an s é par gnînta adatè al mudèl ed vétta ch’al custómma incû.

Mé, ch’am é sänper piasó ed fèr dâu ciâcher con chëlma, in cunpagnî con dla zänt ch’i ascâulten e che mé ascâult, parché al diâlog l é fât acsé, adès a fâg fadîga a dîr dâu paròl dâto che tótt i han fûria, i han da córrer e al tänp al cässta; mé a n riuséss gnanc pió a dscârrer al telêfon, parché dâpp ch’ai ho fât al nómmer a m sént arspännder che *“Mario e Luisa sono momentaneamente assenti... si prega di lasciare un messaggio dopo il segnale acustico”*. Alâura an i é da maravières se al mî mesäg’ al i mandarèv vluntîra a fèr däl pépp, låur e la sò segreterî, *dopo il mio segnale acustico*, ch’al srèv pò un bèl scurzén! Mo dâto ch’a sän un òmen ed bôna creanza, a métt zâ sänza dîr gnînte anc se la tentaziän l’é granda.

V èl mài capitè d andèr int un ufèzzi pr una prâtica e truvèruv dnanz un vaider con l’inpiegghè da cl’ètra banda ch’al pèr un pass int l acuèri? In st mänter che vó a i spiegghè al vòster problèma, lí la scòsa la tèsta e la mòv só e zâ un dîd par fèruv saggn in dóv aví da dscârrer par ví ch’la v sénta e fenalmänt a vdí un ptunzén naigher che fòrsi l é al micròfen... sâul che ste afèri i l han sistemè a un’altazza ch’av vén al suspèt ch’i èven tólt la misûra ai sèt nanétt ed Biancaneve! Acsé av tâcca ed méttuv par travèrs, quèsi pighè a mèz e acsé a capí che al sugèt prémma dal vòster tûren al n avèva brísa avó la *scoliosi* da ragazòl, cum avèvi cardó. Beèta cla vólta, quand i inpiegghè i èren a sèder lé dnanz, che a slungghèr una man t ai psèv tuchèr: purtròp, a càusa dla mudèrna delincuänza frût dal prugrès, adès ai tâcca ed stèr arpiatè drí dai vîder *antiproiettile*.

A prupòsit ed delinquént: a päns a 40-50 ân indrî, che quand as andèva fòra l èra asè tirères drí l óss o, al mässum, dèr una mandè. Adès, s’avän d’andèr a fèr la spaisa, a dän quâter mandè ala pôrta blindè, ètri quâter int al rastèl e pò a srän al purtän däl schèl. Al brótt l é quand a turnän a cà dal supermarchè, con na móccia ed spòrt pénni pèra e paisi arabé, insfilzè ónna pr ògni dîd däl man, che oramâi äli én dvintè nézzi, e bisàggna fèr al incuntrèri tótti cäli operaziän ch’avän

fât int l asrèr! Quasst sänza cunsiderèr tótti cäl cèv, ch’äl s ingargâmen stra d låur, parché âultr ala cèv dal purtän, dal rastèl e dla pôrta ed cà, ai é anc qualla ed canténna e qualla dla casafòrta (ch’avän fât muntèr dâpp che i lèder, par la secännda vólta, i én vgnó a purtèr ví cal pòc d ôr ed famajja...). E, pustarabîr, regolarmänt av scâpa da pisèr e a v mití a fèr di saltulén, prémma con na ganba e pò con cl’ètra, in st mänter ch’a purtè a cunpimänt tótta la ciavarí... Mo prémma d avair fenalmänt avèrt, socuanti gâzz äli én bèle scapè...

A prupòsit ed supermarchè: tótti äi vólt mé a m incànt a guardèr i cariulén pèn d ògni grâzia d Dío, mo quall ch’am fâ maravièr pió de tótt l é la muntâgna ed chèrta igènica! Alâura am vén in amänt quand ai èra un cínno e al cèssu in cà l èra un lússo: se ón l avèss vló, in bèl al sistèma ed pulidûra adutè *dopo l’evacuazione*, l arèv psó clasifichèr la popolaziän secännd la cläs d appartenänza. Quí ch’i la fèven al’avèrta, magâra int l ôrt par guadagnèri in cunzém, i adruvèven dla fójja ed vîda o una manè d èrba frasca, stand atènti che in mèz an i fòss dl’urtíga: quíssi i èren i cûl puvrètt.

Pò ai èra chi adruvèva la chèrta da giurnèl, tajè e scuadrè int la misûra gíosssta, e as psèva arcgnósser i cûl burghís (s’l èra al Carlén o l Avenîr), e i cûl proletèri e anc un pòc rivoluzionèri (s’l èra l *Avanti!* o l’Unitè).

Adès ste mètod ed clasificaziän an s pòl pió métter in òvra, parché ognón al la fâ int al sò cèssu, ch’al pèr quèsi un

salòt, e pò parché oramài tòtt i adròven la chërta igènica *a due o tre veli*, magàra coi malgaritén stanpè in vatta e profumè ala lavanda.

Par cunclùder al dscàurs sàura la mì mentalità ed vèc' brîsa adatè, a v ho fât sàul socuànt esèmpi, mo ai n srèv ed chi pùc: al mì rapòrt col conpiùter, col telefonén, con al fàuren a *microonde*, col mòd ed dscàrrer, con l'economî e con tòtt al rèst ch'ai vâ drî. Mè a m n adâg benèssum quand, in zèrti cumpagnî, a fâg dâl gran brótti figûr, mo mé a la tói in rédder, sâza preocupèrum e anc - scuusèm bân - sâza vargugnèrum: fâghia mèl?

Elio Evangelisti

Stòri e fât d una vòlta

Al canèl ed Ragnn l é stè ciamè "al mutàur ed Bulaggna", parché tant ân indrî al vgnèva utilizè par divèrs inpièg. Defâti int l'economî dla zitè l avèva traî funziàn: prèmma d ónna l èra la fôrza (ch'la custèva pòc o gnént) par fèr girèr con la sò âcua âl mâchin; pò al sarvèva par dèr da bàvver ai ûrt e ala campâgna, e infèn pr al trasport da un sît a cl èter dla zânt e d tótta la ròba ch'la vgnèva fabbrichè int âl nòstri manifâtûr.

Tòtt incòsa al cminziapié dal mèll e dusânt. La zitè la fò dparté in dâu zòn: qualla di filadûr e qualla dâl pôrt e dal mulén da furmânt. L'âcua la vgnèva purtè fòra dal canèl par di cundótt sâtta tèra: âl ciâvg. Quassti âl s psèven avrîr e srèr pr andèr int i batûc' dâl cà, par fèr la bughè, par sgrurèes ala méi, inmujèr la tèra dl ôrt opûr par dèr la spénta al rôd di mulén o ai machinèri par lavurèr la cànva, la saida, al curâm e la chërta, mo anc par bâter al fèr e sghèr i âlber par fèr dâli âs. Dal 1272 as custitué la Cunpagnî dl'Èrt dla Saida e sânpèr in cla dèta che lé al fò avèrt al prémm filadûr d un zèrt Borghesàn, ón ch'l èra scapè vî da Lócca. In chi ân che lé ai èra bèle cminziapiè l alevamânt di bigât da saida, ch'i fónn purtè qué dala Basitâglia. Da zóggna a lói int la piâza dal Pavajân, un tindân al fèva àmmbra a chi vgnèva lé a vânder la sganbladûra frassca o a cunprèr qualla sacca. Int al sècol XIV ai èra pió ed tarsânt filadûr stra la Grèda e la strè dâl Lâm, in dóvv i lavurèven i "garzón" (i òmen), i "putén" (i fangén) e dâl dòn détti "al masstri".

Ónna dâl pió grandi preocupaziàn l'èra qualla ed mantgnîr al segrèt dâl mâchin da saida, tant che chi fòss mâi andè a cuntèr quèl in gîr al srèv andè incânter a un castîg terèbbil. Defâti, par ste mutîv che qué, dal 1538 un zèrt Zaiser Dolci e un Vizanz Baldén i fónn inpichè pr un pà al Palâz dal Pudstè. Vèrs la fén dal 1600 la produziàn dla saida la fò ed zîrca 4700 quintèl; mo dàpp, pian pian - int l '800- l'indósstria dla saida la finé par scunparîr e l'âcua dal canèl ed Ragnn la fò adruvè par dâl nòvi atività: la Zacca dal Pèpa e la Manifatûra di tabâc.

E pò? Al tãnp al pasè e tótta la zòna l'andè in malâura: âl strè pénni ed bûsi, che quand al piuvèva âl dvintèven di laghètt. Se invèzi dal zîl an i vgnèva zâ gnanc una gâzza, ai èra un spulvrâz ch'al cavèva al respîr. Par zónta, da lé ai pasèva i bû, âl pîguer, i ninén: San Flîs l'èra una strè da puvrètt e int al Pradèl ai èra i lèder. Mo al canèl an môrs brîsa: anc s'l èra mèrd e puzlânt, i cínno i i andèven "al'âcua", vèl a dîr a fèr al bâgn e cäl dòn i avèven la bèla abitùdin ed tirèr só cl'âcua par cûser i fasû! Sèt té che buntè! Avsén al canèl i n manchèven mâi âli ustari: qualla "dla Piògia", al "Salvatâg". Cal nómme che qué l arcòrda l'usanza dl òst ed pschèr, con una brazadèla ed laggna, un quèlc inbarièg finé a cufètt a mói.

Fòra dala mùra, al Canèl al mùda al nómme: al dvânta al Navèlli, una strè d âcua ch'la vâ infèn al Castèl dal Bântvói (che una vòlta al s ciamèva *Ponte Poledrano*): i bulgnîs antîg i i andèven ala dmanndga sàura a di barcón.

Ai dé d incù al Navèlli l é dvintè al ragnn dal dialàtt, dla mùsica, dla stòria dal canèl: atais al Pânt dla Biànnda ai é l'*Arena del Navile*, in dóvv d estèd as canta, as sânnna, as rèzita. Un quèl nèd con al lavurîr ed Carpàn con chi ragâz dl'Asociaziàn. Pòc pió in là, al sustâggna ed Curdgèla, Stèven Gardén e la sò "*Oasi dei saperi*" l ha trasfurmè cla caslâza int una spèzie ed "Musèo dal Navèlli". Dâu iniziâtîv nèdi par mantgnîr in vétta al canèl che, bisâggna arcurdèrel a quî ch'i aminésstren la zitè, l é al monumânt visèbbil - e in pèrt ancâura utilizâbil - pió antîg ed Bulaggna!

Ettore Malòs

Âl cartlénni dal Pânt dla Biànnda

S'a vlî tgnîr d acât cum vâ tòtt i nómmer dal nòster giurnalén, tgnî presânt che ala Famajja Bulgnaîsa ai é in vândita dâl belèssimi cartlénni realizè "*ad hoc*" dal bravèssum rilegadâur Gottardo Cendron.

La siànza di nûster vîc'

Fallsa (*Pteris aquilina*) - felce aquilina, felce capannaia, felce de' porci, felce da ricotte, cosî detta per l'uso che ne fanno i montanari; la piú comune e la piú grande delle felci, detta anche anticamente felce femmina, che si trova ne' boschi e campi sterili e sabbiosi. È appetita dai cavalli. In alcuni luoghi se ne fa lo stabbio delle stalle. La radice ha avuto fama di anti-vermifuga e astringente ed è saponacea. Le sue foglie contengono una grande abbondanza di potassa, il 50 %.

Da: G. Ungarelli, *Le piante aromatiche e medicinali nei nomi, nell'uso e nella tradizione popolare bolognese*.

Tipografia Luigi Parma, 1921.

Al Pânt dla Biànnda nómmer 68

Mais ed znèr dal 2008

Diretâur iresponsâbil e limušnîr:

Fausto Carpàn

Dsèggna uriginèl:

Lupàmmbol (Wolfgang)

Umberto Sgarzi

Matitâza (Giorgio Serra)

Coretâur di sbâli: **Bertén ed Sèra**

Strulgân eletrònico: **Âmos Lèli**

Spediziàn: par pòsta, putròp.

Abunamént par pòsta: almànc 15 € al ân.

Indirèzz:

FAUSTO CARPANI

Casella Postale 3179 Bo. Ponente

Via Saffi 30/32

40131 BOLOGNA

tel. cell. 339-3536585 - fax 051-385283

faustocarpani@alice.it

Tòtt i scrètt in dóvv an i é brîsa indichè l autâur i én ed Fausto Carpani.

Al dizionèri ed riferimânt par cäl paròl ch'âli én difèzzil da capîr l é quasst:

Lepri - Vitali

Dizionèri

BULGNAIS - ITAGLIÁN

ITAGLIÁN - BULGNAIS

Pendragon, 2007

I sît bulgnîs i én quissti:

www.pontedellabionda.org

www.clubdiapason.org

www.comune.bologna.it/bulgnaish

www.lafamigliabolognese.it

www.bulgnaish.com

www.marcopoli.it

- Carpani e i sù amîg -
- Compagnia del Ponte della Bionda -
- Le conferenze storiche di Marco Poli -

GENNAIO 2008

Giovedì 17 ore 16,30	Alla Famajja Bulgnaiša (via Barberia 11): “Pomeriggio dialettale” in compagnia di Fausto Carpani e di poeti e rimatori dialettali. Ingresso libero.
Venerdì 18 ore 21	Nella “Sala Pertini” della Cooperativa Risanamento (via Muratori): “Giosue Carducci a 100 anni dalla morte” , conferenza di Marco Poli con la partecipazione di Fausto Carpani . Ingresso libero.
Sabato 19 ore 21	Centro Polifunzionale Due Madonne (via C. Carli): “Carpàn e i sù amîg” con Fausto Carpani , Ruggero Passarini , Gigén Lîvra , Marco Visita , Sisén , Antonio Stragapede .

FEBBRAIO

Giovedì 7 ore 16,30	Alla Famajja Bulgnaiša (via Barberia 11): “Bologna durante la guerra 1915-18 e Francesco Zanardi, il Sindaco del pane” , conferenza di Marco Poli con la partecipazione di Fausto Carpani . Ingresso libero.
Martedì 12 ore 16,30	Teatro Tivoli (via Massarenti 418): “Bologna durante la guerra 1915-18 e Francesco Zanardi, il Sindaco del pane” , conferenza di Marco Poli con la partecipazione di Fausto Carpani . Ingresso libero.
Venerdì 15 ore 21	Teatro Tivoli (via Massarenti 418): Fausto Carpani e la Compagnia del Ponte della Bionda in “Festa di matrimonio” (Una vòlta drî al Navélli...), commedia in due atti in dialetto bolognese di Carpani - Giusti - Paselli . Regia di Giorgio Giusti .

MARZO

Sabato 29 ore 21	Teatro Comunale di San Giovanni in Persiceto: Fausto Carpani e la Compagnia del Ponte della Bionda in “Festa di matrimonio” (Una vòlta drî al Navélli...), commedia in due atti in dialetto bolognese di Carpani - Giusti - Paselli . Regia di Giorgio Giusti . La recita è a beneficio dell’Istituto Ramazzini.